

Trieste tijger van Neige Sinno

verwijzingen: Prometheus 2024, vertaling: Martine Woudt

Onderstaande tekst is geschreven door Dirk Walter, voormalig leraar Duits, adviseur en voorzitter van de onderwijsraad voor het vak Duits in de deelstaat Saarland. 2019 heeft hij voor het eerst een podcast geschreven over een boek dat genomineerd was voor de Euregio Literatuurprijs voor Scholieren. Vanwege de positieve reacties heeft hij nu alle zes de genomineerde romans voor zijn rekening genomen. Hieronder geeft hij ideeën en suggesties voor het bespreken van de boeken met de leerlingen.

Beste collega's,

Met *Trieste tijger* van Neige Sinno hebben we, naast *Trofee* van Gaea Schoeters, te maken met een thematiek die mogelijk een behoorlijke uitdaging vormt voor onze jonge lezeressen en lezers: het verhaal van kindermisbruik, verteld vanuit het perspectief van het slachtoffer.

Het is goed mogelijk dat een gesprek over het boek en de verschrikkelijke thematiek ervan niet voor elke deelneemster of deelnemer aan ons project een aangename ervaring is. Daarom stel ik een indirecte benadering voor, met name door allereerst te spreken over **de tekstsoort** van het boek.

Trieste tijger is namelijk geen roman en evenmin, zoals wel vaker in de context van de literatuurprijs voor scholieren, een soort kortverhaal, waarin een dramatische, korte episode wordt geschetst (zoals bijvoorbeeld in *Hitte* van Victor Jestin). Veeleer hebben we hier te maken met een autobiografische vertelling, die eerder in de categorie non-fictie valt. Het boek past derhalve alleen in de zin van een ruimere opvatting van literatuur in de reeks van de gewoonlijk genomineerde (fictie-)werken.

Anderzijds won *Trieste tijger* in 2023 in Frankrijk een gerenommeerde *littéraire* prijs, de 'Goncourt des lycéens', en we stellen ook vast dat *autofictionele* teksten een steeds grotere plaats innemen in het literaire veld. (Als voorbeelden kunnen Philippe Besson *Lieg met mij*, Joachim Meyerhoff *Wanneer wordt het eindelijk weer zoals het nooit is geweest* of *Jaguarman* van Raoul de Jong worden genoemd, die allemaal genomineerd zijn geweest voor de Euregio Literatuurprijs voor Scholieren.)

Deze kwestie wint aan betekenis door het feit dat de schrijfster haar beslissing om **bewust af te zien van fictionalisering** in het boek zelf motiveert. Wie daar bij de bespreking met de leerlingen naar verwijst, krijgt meteen een eerste beeld van de stand van hun lectuur, want de motivatie komt expliciet pas voor in een laat hoofdstuk:

*Ik wil met taal bezig zijn. Dat heb ik altijd gewild. (...)
Maar aan de andere kant staat het me tegen om kunst te maken met mijn verhaal. (...)
Want wat is die fameuze Taal eigenlijk? (...)
Hoe leg ik uit dat het me een ongemakkelijk gevoel geeft als ik mezelf in een superieure positie plaats, als ik probeer die te bereiken door kunstwerken van taal te maken, (...) als ik niet meer bezig ben met het verslag van mijn leven maar met literatuur? (...)
Tegelijkertijd lijkt het me moreel gezien iets tamelijk lelijks om ongeluk, marteling, het verwerpelijke te gebruiken om iets te maken wat esthetisch goed is. (...)
Iets moois maken met het afschuwelijke, is dat niet doodgewoon iets afschuwelijks maken? (p.212f)*

Ik ben van mening dat het zinvol is - ook met het oog op het literair-esthetische oogmerk van onze literatuurprijs - om dit standpunt met de leerlingen te bespreken. (Bijvoorbeeld: Behandelen literaire werken niet vaak ook gruwelen en esthetiseren ze daarmee niet altijd menselijk leed? Dit soort overpeinzingen zijn niet in de laatste plaats terug te vinden bij Adorno, bijvoorbeeld in diens essay 'Engagement', *Noten zur Literatur III*, Bibliothek Suhrkamp 1973, meer bepaald op p. 126).

Met het begrip gruwel zijn we dan beland bij de inhoud van dit boek: Neige Sinno werd vermoedelijk al op haar zevende (over dateringsonduidelijkheden later meer) door haar stiefvader tot seksuele handelingen gedwongen. Dit ging door tot in de puberteit van het meisje. Ongeveer op haar negentiende of twintigste vond ze de moed om haar moeder met de feiten te confronteren, wat op zijn beurt meer dan een jaar later leidde tot de aangifte en vervolgens tot de arrestatie en veroordeling van de dader, die de feiten toegaf. Het gebeurde liet bij Neige Sinno een trauma achter dat tot in het heden reikt en ertoe heeft geleid dat ze op de leeftijd van ongeveer vijfenveertig dit boek schreef. Hoewel in het boek documenten als authentieke bewijzen en reflecties over haar situatie zijn opgenomen, heeft de roman toch ook een verhalend karakter.

Hier kunnen een paar fundamentele vragen over worden gesteld: Is autobiografisch vertellen, vooral als het geslaagd is, eigenlijk niet net zo goed literatuur als fictioneel vertellen? Is vertellen niet altijd een selectie van datgene wat de schrijfster of schrijver het vertellen waard vindt? En kan autobiografisch vertellen dan niet net zo goed getoetst worden op vertel-logische plausibiliteit als fictioneel vertellen?

Maar kan men dat in dit geval wagen? Kun je zo doorvragen zonder meteen als een ongevoelig iemand, ja zelfs als een principieel verdediger of verdedigster van de misbruikpleger, de verkrachter, van het 'kwaad' weggezet te worden?

Volgens mij kan die valkuil alleen omzeild worden door de tekst als een **psychisch document** te interpreteren, dat - **als subjectieve expressie van een gemoedstoestand - bepaalde contradicties en onduidelijkheden onttrekt aan elke (vooral literaire) evaluatie.**

Wat ik daarmee bedoel wordt duidelijk als je de grondposities van de schrijfster in haar boek onderzoekt:

1. Neige Sinno gaat er in het algemeen van uit dat de **dader de intentie had haar te vernietigen**. Dat blijkt uit verschillende passages (p. 37, 172, 174, niet letterlijk p. 103, 142f). Dat is een mening die je niet per se hoeft over te nemen, want de dader ontpopt zich in Sinno's puberteit, wanneer ze een seksuele relatie aangaat met haar begeleider in het jongerencentrum, als een hulpeloze jaloerse man, die zelfs in tranen uitbarst en lang huult (p.40). En alleen als je zijn verklaringen voor het gerecht als principieel leugenachtig beschouwt (zie daarover punt 5 hieronder) kun je de opvatting van Sinno delen. - Waarbij gezegd moet worden dat ook niet-intentioneel vernietigen een brutale, destructieve daad is.
2. **Damaged for life** (p.88, 150), zo beschouwt de schrijfster zichzelf – een toestand zonder redding, een soort eeuwige hel:

Er is nooit een happy end voor iemand die in de jeugd is misbruikt. (p.75)

Omdat het niet is afgelopen. (p.75)

want:

In werkelijkheid, (...) is de tijd cyclisch, hij komt en gaat en keert eindeloos terug. (p.75)

De literatuur heeft me niet gered. Ik ben niet gered. (p.170)

(...) het is een diepe en systemische vernedering die de fundamenteën van het bestaan zelf verwoest. Als je één keer slachtoffer bent geweest, ben je altijd slachtoffer. (p.172)

Natuurlijk zijn er passages waarin dit op z'n minst gerelativeerd wordt:

Toch is het waar dat, zodra we over het trauma kunnen praten, dat komt doordat we al een beetje gered zijn. (p.76)

(...) dat wil zeggen dat degene die schrijft, tekent, enzovoort, de hel in feite al heeft verlaten, juist daarom kan hij of zij schrijven. Want wanneer je in de hel bent schrijf je niet, vertel je niets, vind je ook niets uit (...) (p.76)

Het feit dat ik er heelhuids van af ben gekomen doet in de ogen van de jury, in de ogen van de wereld, af aan de schuld van mijn verkrachter. Zelfs in mijn eigen ogen. Als hij me iets werkelijk ernstigs had aangedaan zou ik niet kunnen zijn waar ik nu ben. Ik heb vaak tegen mezelf gezegd, je leeft, je hersenen werken, je bent vrij om weg te gaan, te denken, te leven. Waar beklaag je je over? (p.129)

Toch ben ik van mijn kant bang dat ik, door ingrijpende gevolgen te beschrijven, in de richting van het puriteinse ga en het vooroordeel bevestig: een misbruikt kind is onherstelbaar beschadigd, zijn of haar leven is naar de knoppen. (p.174)

3. Wat de **straf voor de dader** betreft, staat Sinno 'afwijzend' tegenover de gevangenis. (p.128). Een reden: een verblijf - welke aard van verblijf dan ook - in de gevangenis, zorgt niet voor een genezing van de dader (p.136). Maar het valt te betwijfelen of zij die genezing wenst. Daders zoals haar vader zijn immers 'monsters' (p.138f) en monsters kun je eigenlijk niet beter maken of zelfs 'genezen'. Zo is ze (psychologisch gesproken absoluut begrijpelijk) verontwaardigd dat haar stiefvader na het uitzitten van zijn celstraf een vrouw vindt en als het ware 'geresocialiseerd' een nieuw gezin sticht. Ze kan moeilijk geloven dat hij veranderd is (hfdst. „Een nieuw leven beginnen” (p.202f). Om die reden is ze ook tegen verjaring:

Ik weet niet of ik het daarmee eens ben. Natuurlijk weet ik dat seksueel misbruik van één persoon, zelfs van een kind, zelfs als het weezinwekkend misbruik betreft en dit jaren duurt, minder erg is dan genocide. Is het verjaarbaar maken van een van de misdaden, terwijl de andere het niet is, de manier om dat verschil te erkennen? De logica van die beslissing ontgaat me een beetje. (p.52)

En over gevangenisstraffen schrijft ze:

Opsluiting leek me niet in verhouding te staan tot de specifieke aard van het geweld dat hij mij had laten ondergaan. (p.133)

Wat zou dan wel in verhouding staan? De dood? Ze zegt in ieder geval dat zelfmoord **“de enige waardige uitweg voor een kinderverkrachter zou zijn.”** (p.139). Daarom bekrachtigt ze:

Zoals ik al zei, als hij zich van het leven had beroofd had dat me een juistere oplossing geleken dan jaren gevangenisstraf. (p.156)

4. Dat haar kijk - opnieuw begrijpelijkerwijs - gekleurd is door **haat**, geeft ze onverbloemd toe:

Maar mijn stiefvader heeft me de schijnheiligheid van de taal en het zwijgen leren kennen. Vanuit die intieme kennis, vanuit die haat schrijf ik. (p.155)

Het slachtoffer van verkrachting is een monster van smart, eenzaamheid en haat. (p.219)

De ‘welwillendheid’, de zorgende, beschermende liefde voor potentiële slachtoffers is voor haar dan ook iets als een

revanche op het kwaad dat mij in stilte is aangedaan. (p.230)

5. Voor de aangifte van haar vader echter voert ze een altruïstische beweegreden aan: de **bescherming van haar broer en haar zussen** (zie het afgebeelde schrijven aan de officier van justitie) (p. 117), iets wat ze enkele malen herhaalt (p.71f, 74, 112f, 158). Die verklaring kan als een (mogelijk subjectief onbewust) tactische strategie geïnterpreteerd worden om de arrestatie van de dader te versnellen - vanwege ‘dreigend gevaar’ als het ware. Want op dit punt belanden we in het verwarrende veld van de tijdsaanduidingen: het leeftijdsverschil tussen haarzelf en haar broer en zussen wordt nooit precies aangegeven. We kunnen ervan uitgaan dat haar biologische zus twee jaar jonger is, terwijl de twee kinderen van de stiefvader ongeveer acht à negen jaar jonger (de jongen) respectievelijk tien jaar jonger (het meisje) zijn. Bij het bekijken van een familiefoto herinnert ze zich dat zijzelf destijds ongeveer veertien of vijftien was, haar kleine zus veel jonger: (“met haar vier of vijf jaar” p. 47). Als ze dus op haar negentiende het zwijgen doorbreekt, is de kleine zus al negen of tien en niet ‘op de leeftijd (was) die ik bij het begin van het misbruik had’ p.98. Daarna duurt het nog een jaar voor de moeder de consequenties trekt (p.98). De aangifte doet Neige dan weer pas als ze bijna tweeëntwintig is, nl. in maart 1999 (cf. supra)

De waarschijnlijkheid dat de stiefvader zich aan zijn biologische kinderen (pas) op die leeftijd zal vergrijpen is eerder gering, al is het natuurlijk begrijpelijk dat Sinno geen

geloof hecht aan zijn betreffende verklaringen voor het gerecht. Maar een uitspraak als:

Hij wordt veroordeeld. De kleintjes zijn een paar jaar veilig. (p.74)

veronderstelt dat de stiefvader na het uitzitten van zijn straf, en alleen in geval van strafvermindering, zich aan zeventien-achttienjarigen zou moeten vergrijpen, een leeftijd waarop het woord 'kleintjes' niet bepaald meer van toepassing is. Ook het advies van een psycholoog om aangifte te doen is verwarrend:

(...) die zei dat het via die weg moest, dat er geen andere oplossing was om het gevaar voor mijn broertjes en zusjes uit de weg te ruimen (...) (p.112)

aangezien in het boek slechts van één broer sprake is en de biologische zus op dat moment ongeveer achttien is.

6. De reden waarom ze zo lang gezweven heeft, was volgens Sinno de angst dat het gezin na de arrestatie van de stiefvader uiteen zou vallen. De moeder zou met haar loon van schoonmaakster onmogelijk het gezin hebben kunnen onderhouden (p.35). Maar er is vast en zeker ook nog een andere reden, die ook indirect in het boek tot uitdrukking komt: de angst voor de schande in de ogen van de omgeving. Toen de wandaden aan het daglicht waren gekomen, werd Neige door niemand in het dorp meer begroet. (p.195).

Ik heb de reputatie van het dorp te grabbel gegooit. De schande is voor ons, maar ook voor hen allemaal. (p.196)

7. Al deze feiten en uitspraken worden door de schrijfster ingebed in een **verreikende en diepgaande reflectie over het gebeuren en haar schrijven daarover**. Haar uitvoerige overpeinzingen over het afzien van fictionalisering kwamen al ter sprake. Maar waar het ook om gaat is de vraag of zij als schrijfster de gebeurtenissen überhaupt recht kan doen. En daarom lezen we herhaaldelijk uitspraken over die kwestie, die soms contradictorisch lijken. Om dat te verduidelijken, volgen hieronder een paar langere citaten.

- over seks met een opvoeder:

Is het echt zo gegaan? Ik kan er niet zeker van zijn. (p.39)

- na de passage over het verbrande dagboek:

Beste lezer, beste lezeres (...) Vat deze tekst in zijn geheel niet op als een bekentenis. Er is geen dagboek, geen oprechtheid mogelijk, ook geen leugen. Mijn eigen plekje zit niet in deze regels, dat bestaat alleen in mijn binnenste. (p.41)

En wat verderop de overweging om:

...de stijl wat lichter te maken. Waarschijnlijk. Maar omdat het om een getuigenis gaat, niet om hoogstaande literatuur, is het niet de moeite om het te gepolijst te laten zijn, dat zou het gevoel geven van een constructie, dat zou tegen de oprechtheid in gaan. (p.42)

Ik zou graag kunnen zeggen wie degene is die hier spreekt, haar van mezelf losmaken en een mooi onderwerp om over te schrijven van haar maken. (p.58)

En over het beeld dat de pers van haar schetst:

Je wordt tentoongesteld, in de schijnwerpers gezet, en op een paradoxale manier word je ook in de schaduw gesteld, want de beschreven persoon is niet precies de jij die je kent, het is een beknotte jij, veranderd door de blik en de interpretatie van anderen. (S.58)

Aan de lezer gericht:

Ik weet dat u geen jury bent. Als u deze tekst in handen hebt, kunnen we zelfs met vrij veel kans om gelijk te hebben veronderstellen dat u aan mijn kant staat (...) Ik hoef niemand ergens van te overtuigen. Waar is dit alles dan goed voor als we het allemaal van meet af aan overal over eens zijn? (p.82f)

Daarop volgen ...

Een paar redenen om het boek niet te schrijven

De schrijfster voert zeven bedenkingen aan, in alle mogelijke, ook literaire, richtingen.

Het laatste punt:

Ik geloof niet in schrijven als therapie. En als dat al bestaat, staat de gedachte om met het boek zorg aan mezelf te besteden me tegen. Als het niet voor anderen en niet voor mezelf is, waarom zou ik het dan doen? (p.84)

Ze geeft literaire en autofictionele voorbeelden waarin over ervaringen wordt verteld, die met die van haar vergelijkbaar zijn, en komt tot de conclusie:

Ik zou zo graag die afstand willen nemen, om voor de hand liggende redenen, maar dat is niet de positie op het schaakbord die mij is toebedeeld. (p.87)

Ik schrijf dit boeken in een zoektocht naar de waarheid. (p.91)

Er is die leeftijds kwestie, waar u misschien ook vraagtekens bij hebt gezet. Is het zeven, acht of negen jaar? Heeft het tot mijn veertiende geduurd, of langer? Daar zitten incoherenties in het verslag. Incoherenties zijn gevaarlijk, dat stelt het vertrouwen dat je aan degene die spreekt hebt gegeven ter discussie, je begint te twijfelen aan een detail en dan twijfel je aan de hele rest. (p.99f)

Weer dat idee om een ander gezichtspunt te vinden. Is dat om nauwkeuriger te zijn? Om de onvolledige informatie aan te vullen? Of om te proberen een beetje aan mezelf te ontkomen, aan deze subjectieve versie die me kwelt en verstikt? (p.108)

Nog een paradoxaal feit, maar ik vertel de dingen zoals ze zijn gebeurd. Wat fijn is bij non-fictie is dat je geen rekening hoeft te houden met geloofwaardigheid, we kunnen feiten en opeenvolgingen van feiten die onlogisch of zelfs onmogelijk lijken opschrijven, maar dat mag, en de lezer moet ons wel geloven omdat wij immers zeggen dat het zo is gebeurd. (S.112)

Hoe verder men van de feiten af staat en hoe onvoorstelbaarder de feiten zijn, hoe moeilijker het is om op de betrouwbaarheid van herinneringen te rekenen. (p.121)

Maar:

(...) kan ik het begin van het misbruik nu preciezer dateren dan toen ik aangifte deed. (p.123)

En:

En toch, met welke mate van zekerheid kan ik zeggen dat de dingen die ik me herinner de dingen zijn die echt zijn gebeurd? (p.124)

Dat zijn nogal pompeuze zinnen. Ik laat me hier meeslepen. Ik zou niet moeten generaliseren (..). (p.172)

In dat verband:

Ik ben me ervan bewust dat die vergelijkingen choquerend en onterecht kunnen zijn. Ik zou ze niet moeten maken. Ik heb de neiging om oorzaak en gevolg te snel aan elkaar te koppelen, om overeenkomsten te zien. In die zin zijn mijn gedachten niet heel nauwkeurig. Ze slaan op hol, raken verblind en beginnen de elementen binnen hun bereik wartaal te laten uitslaan. Maar is dat niet heel logisch? (p.176)

Mijn opmerkingen zullen worden geïnterpreteerd, vervormd, veranderd. (p.180)

Als je deze oscillerende en relativiserende uitspraken in overschouwing neemt, wordt het duidelijk dat hier niet geschreven wordt vanuit een solide positie; heel wat uitspraken dienen om zich te vergewissen, om zichzelf zekerheid te verschaffen. Ten gevolge van de traumatische ervaring blijft ook tientallen jaren later, in het schrijfproces, een onzekerheid doorwerken (cf. supra: 'Is dat niet heel logisch?'), die je als lezer alleen maar als onzekerheid kunt interpreteren. Elke afstand, zoals bijvoorbeeld de afstand die een literair criticus inneemt, zou (cf. supra) automatisch onder de verdenking komen te staan een vervormende interpretatie te leveren. Waarbij gezegd moet dat Sinno tenslotte zelf ook een filologe is, dat wil zeggen vertrouwd met de in het modernisme ontwikkelde twijfel van de schrijver aan zijn eigen schrijven. Dat dat nog meer geldt voor het autobiografische schrijven, is vanzelfsprekend.

8. En dus blijft de grote vraag open die de schrijfster naar eigen zeggen ook stelt (p.91): **Wat is waarheid?** Je zou kunnen zeggen: het onomstotelijke wordt herleid tot **het ergste**: de wandaad waar Neige het slachtoffer van werd, die gerechtelijk werd vastgesteld, die de dader zelf heeft toegegeven, en het trauma dat eruit is ontstaan.
9. Die dader, en daarmee komen we bij de **titel van het boek**, is volgens de schrijfster een trieste tijger – even miserabel als gevaarlijk, een beetje zoals de wat knullig uitzierende tijger met mensengezicht op de afbeelding bij het gedicht van William Blake (p.160), die de inspiratie leverde voor de titel van het boek:

Natuurlijk, de tijger was voor mij de verkrachter. (p.162)

En vast wilde Neige Sinno niets liever dan tegenover die tijger een tijger plaatsen die aan haar kant had gestaan (in ieder geval lees ik de passage over de '**andere tijger**' zo, (p.218).

Nog een laatste opmerking:

Met het oog op onze jonge lezeressen en lezers geef ik nog **twee aanvullende overpeinzingen en conclusies** mee:

Ten eerste:

Sinno beschrijft hoe ze later, op basis van haar belevenis, andere mensen, vooral mannen, die in de kinderbegeleiding actief waren 'bespioneerde', doordrongen als ze was van de algemene verdenking van misbruik (p.186). Zal het lezen van dit boek ertoe leiden dat dit algemene wantrouwen overspringt - en zou dat wenselijk zijn? Een aspect dat m.i. een discussie waard is.

Ten tweede:

Gelet op het gebruikelijke aantal deelnemers valt niet uit te sluiten dat de een of andere deelnemer of deelnemster vergelijkbare dingen heeft beleefd. Het valt te hopen dat de lectuur van het boek van Sinno bij de betrokkenen een reflectie over de eigen situatie stimuleert en moed geeft om verzet te bieden.

Deze tekst is geschreven in het kader van de Euregio literatuurprijs 2026.

Tekst: Dirk Walter; vertaling: Kris Lauwerys en Isabelle Schoepen